

TALLER: Joves entre dues cultures

Palma Educa
+ Temps d'Educació

Ajuntament de Palma

 **Govern
de les Illes Balears**
Vicepresidència i Conselleria de Presidència
Direcció General de Cooperació i Immigració

Índex del taller

"Joves entre dues cultures"

Objectius	p. 3
Descripció del taller	p. 3
Metodologia de la sessió	p. 3
Continguts	p. 4
Conceptes clau	p. 4
Els/Les joves amb experiències familiars d'immigració: són immigrants?	p. 6
La construcció de la identitat: el procés d'aculturació	p. 7
El conflicte identitari	p. 7
El conflicte intergeneracional.....	p. 7
Els diferents models d'aculturació	p. 8
Recomanacions per un procés d'adaptació en positiu	p. 10
Referències	p.10
Dinàmiques	p.12

Objectius del taller

"Joves entre dues cultures"

- Donar a conèixer alguns aspectes de la realitat dels fills i filles de persones immigrades.
- Definir i clarificar conceptes clau: adolescència, fills i filles de persones immigrades, aculturació, identitat, conflicte identitari, entre d'altres.
- Informar del procés de construcció de la identitat dels descendents de persones immigrades.
- Explicar els diferents models dels processos d'aculturació.
- Sensibilitzar i educar en valors relatius a la interculturalitat.

Descripció del taller

"Joves entre dues cultures"

Partim de la idea que els fills i filles de persones immigrades, encara que comparteixen amb la resta de joves els trets característics de l'adolescència, presenten un factor afegit que els pot dificultar i/o condicionar, encara més, el procés de configuració de la seva identitat: ser d'origen immigrant i haver de conviure entre dues cultures diferents (la rebuda a casa i la de la societat que l'envolta).

Cal destacar la importància dels conceptes a utilitzar, ja que en algunes ocasions la denominació que es fa del col·lectiu ja implica la seva discriminació. És per aquest motiu que hem de parlar de *joves amb experiències familiars d'immigració* (Solé et al., 2013) posant el focus d'atenció en dos aspectes:

1.- Són joves.

2.- S'han socialitzat en el nostre país i els seus progenitors varen ser emigrants.

Considerem important acostar-nos a la realitat d'aquest jovent i a la seva especial situació per tal de poder entendre'ls i donar-los suport en el seu procés d'aculturació, amb l'objectiu de prevenir els conflictes que puguin sorgir tant en el seu entorn familiar com en l'entorn social en el qual viuen i es desenvolupen.

Metodologia de la sessió

En aquest taller s'utilitza una metodologia participativa, partint de situacions i exemples reals que ens permeten aprofundir i reflexionar. Així, la sessió alterna explicacions teòriques, lectures, debats, visionat de vídeos i anàlisi de casos pràctics. El taller va adreçat a tota la ciutadania, sigui quin sigui el seu origen.

El material està estructurat de la següent forma:

- Document amb els continguts i les dinàmiques: es tracta del material en el qual es basa el taller i que servirà de referent per a treballar amb qualsevol grup els continguts que s'hi exposen.
- PowerPoint: presentació en PowerPoint que s'empra per a dur a terme la sessió.

El taller està estructurat per a una durada d'1,5 hores. Durant aquest temps es pot seguir l'estructura del PowerPoint i a la vegada anar-hi intercalant dinàmiques de grup, vídeos i anàlisi de casos pràctics.

El material està disponible en castellà i català.

Continguts

CONCEPTES CLAU

ACULTURACIÓ: És el procés pel qual es genera una nova cultura com a conseqüència del contacte continu amb una altra societat. El jovent amb experiències familiars d'immigració es troba en una situació en la qual ha d'adaptar un model cultural propi partint de la base de la seva identitat.

ADOLESCÈNCIA: L'adolescència és el període evolutiu comprès entre la infantesa i l'edat adulta, i que s'inicia amb els canvis corporals i hormonals de la pubertat. Està caracteritzada per canvis biològics, psicològics i socials; per tant, no només suposa canvis a nivell corporal sinó que es tracta d'un procés pel qual es defineix la pròpia identitat i apareixen la necessitat d'independència i una major tendència cap al grup d'iguals.

A causa de la complexitat del procés es poden generar conflictes, crisis i contradiccions, però no tenen perquè esdevenir factors negatius ja que constitueixen el procés de definició de la pròpia identitat.

L'etapa evolutiva de l'adolescència, amb tots els canvis que implica, és comuna entre tot el jovent, independentment del seu origen, religió o cultura, encara que la interacció entre tots aquests factors pot dificultar més el procés de definició de la identitat pròpia.

Definir l'interval d'edat que comprèn aquesta etapa evolutiva és complex, ja que pot variar a nivell interindividual, però l'Organització Mundial de la Salut afirma que va des dels 10 als 19 anys (dels 10 als 14 l'adolescència primerenca i dels 14 als 19 l'adolescència tardana).

El procés de transició a la vida adulta ha experimentat un allargament en les darreres dècades a causa de les característiques macroestructurals pròpies de la societat actual (allargament de la permanència en el sistema educatiu, característiques pròpies del mercat laboral, manca de polítiques de joventut relatives a l'habitatge i l'emancipació, entre d'altres). Aquest allargament ha provocat l'aparició d'una nova etapa evolutiva anomenada *emerging adulthood* i que estaria compresa entre el final de l'adolescència i l'adulthood:

...el período de desarrollo que transcurre entre la adolescencia y la joven adultez y que se desarrolla entre los 18 y los 25 años de edad. El aspecto central de esta teoría es el principio que la adultez emergente es un periodo de desarrollo distinto a la etapa de la adolescencia, que le precede, y al periodo de la juventud adulta, que le sucede. La teoría de la adultez emergente subraya las experiencias psicológicas y subjetivas de los individuos de 18 a 25 años de edad, como una etapa de exploraciones de la identidad, de sentirse “en medio de” (“in-between”), inestabilidad, autoconocimiento, y de posibilidades... (Tanner i Arnett, 2009, 39).

ASSIMILACIÓ: Consisteix en deixar de banda la identitat cultural d'origen i donar prioritat a la cultura de la societat d'acollida.

CONFLICTE IDENTITARI: És la situació de confrontació interna en què es troba el jovent amb experiències familiars d'immigració ja que s'ha d'adaptar entre la cultura de referència (origen) i la cultura receptora, un conflicte que es produeix entre la identitat que se'ls atribueix i les que ells/elles desitgen tenir.

CONFLICTE GENERACIONAL: Tot conflicte suposa un enfrontament entre dues persones o més que tenen diversos punts de vista sobre un mateix tema. El conflicte intergeneracional és el que sorgeix entre persones que pertanyen a diferents generacions i es sol donar entre pares i mares i fills i filles.

CULTURA: És una forma de teixit social, que abraça les diferents manifestacions i expressions d'una societat determinada. Per tant, els costums, les pràctiques, la manera de ser, els rituals, la vestimenta i les normes de comportament són aspectes que s'inclouen en la cultura. Es fonamenta en patrons universals i particulars, característiques implícites i explícites, sistemes simbòlics (codis lingüístics i no verbals), sistemes de relacions, sistemes de creences i valors.

CULTURALISME: El culturalisme és tot el contrari de l'interculturalisme; és una forma de pensament fundada en l'afirmació que cada cultura es caracteritza per algunes especificitats que tenen la naturalesa d'invariants al llarg de la història. El culturalisme es nega a prendre seriosament en consideració l'evolució i el canvi que marquen tots els aspectes de la vida social i cultural, fins i tot aquells que han estat revestits d'un caràcter sagrat. Va encaminat a mantenir o aconseguir el domini d'una determinada cultura o d'algun dels seus valors o pautes. D'aquesta qüestió, en tenim exemples a diverses colonitzacions, cristianitzacions, etc. En aquests casos es destrueixen les cultures colonitzades i s'imposa la cultura colonitzadora. El culturalisme condueix a la incomunicació i és contrari al progrés principalment perquè obvia el fet que tinguem veritables valors en comú o que els puguem compartir.

DIVERSITAT CULTURAL: Concepte que fa referència a la varietat. Es refereix a la multiplicitat de formes en què s'expressen les cultures dels grups i de les societats. Aquestes expressions es transmeten dins i entre els grups i la societat. L'existència de múltiples cultures està considerada com un actiu important a la humanitat, ja que contribueix al coneixement. Cada persona té dret que la seva cultura sigui respectada tant per altres persones com per les autoritats.

ETNOCENTRISME: Tendència dels components d'un grup cultural a considerar-se superiors als altres grups o a interpretar les cultures alienes amb els criteris i els valors de la cultura pròpia

EXCLUSIÓ SOCIAL: Procés social de pèrdua d'integració, dels individus i del conjunt de la societat, que inclou la manca d'ingressos i l'allunyament del mercat laboral, a la vegada que un debilitament del llaços socials, un descens de la participació social i la pèrdua dels drets socials. Es tracta d'un procés causat per factors macroestructurals i no tant individuals. Una persona que es troba exclosa socialment no veu cobertes les seves necessitats bàsiques. És un concepte multidimensional, dinàmic i caracteritzat per l'heterogeneïtat de les situacions que descriu (Paugam, 2000; Castel, 1997).

IDENTITAT: És el conjunt de trets propis d'un individu o d'una comunitat. Aquests trets caracteritzen la persona o la comunitat enfront dels altres. Es tractaria de la consciència que té una persona de si mateixa i que la converteix en algú diferent als altres. Molts dels trets que formen una identitat són hereditaris.

IDENTITAT CULTURAL: Es refereix a un sentit de pertinença a un grup social amb el qual es comparteixen trets culturals, com costums, valors i creences. La identitat no és un concepte fix, sinó que es recrea individualment i col·lectivament, i s'alimenta contínuament de la influència exterior. D'acord amb estudis antropològics i sociològics, la identitat sorgeix per oposició i com a reafirmació davant de l'altre.

IMMIGRACIÓ: És l'acte d'immigrar; és a dir, d'entrar a residir temporalment o permanentment en un país diferent al d'origen. Les raons que provoquen la immigració són complexes i tenen relació amb el marc individual de decisions, el procés familiar/social i el context econòmic, social i polític nacional.

A la vegada, tots aquests elements estan condicionats per la globalització dels processos econòmics i culturals.

Immigrant o estranger? Són dos conceptes que fan referència a dues realitats diferents. El primer fa referència al moviment des del país d'origen al d'acollida i el segon, a una nacionalitat. No totes les persones estrangeres són necessàriament persones immigrants; per exemple, una persona magrebina nascuda a Espanya i que manté la nacionalitat estrangera dels seus progenitors. Tampoc totes les persones immigrants són necessàriament estrangeres ja que moltes poden adquirir la nacionalitat espanyola un cop s'han instal·lat al territori.

INTEGRACIÓ: Procés que suposa que persones que pertanyen a diferents grups socials (per qüestions econòmiques, culturals, religioses o nacionals) es reuneixen amb un mateix objectiu comú. El que s'ha d'aconseguir és que existeixi una igualtat real entre persones independentment del seu origen i que es desenvolupi una cultura on siguin respectades totes les cultures, una societat on la diversitat cultural sigui una font enriquidora per a tothom.

La integració bicultural consisteix a integrar-se en la societat d'acollida mantenint al mateix temps la cultura del país d'origen. Així, la integració seria un procés bidireccional, voluntari i dinàmic d'acostament i d'empatia recíprocs entre la persona immigrada i la societat d'acollida que suposa el reconeixement dels valors de cada grup i la construcció d'una identitat comuna (Palou, 2010).

INTERCULTURALITAT: Relació entre diverses cultures diferents que tenen lloc amb respecte i horitzontalitat; és a dir, cap es posa a damunt o davall l'altra. En aquesta relació intercultural es vol afavorir que les persones de cultures diferents es puguin entendre mútuament, comprenent la forma de percebre la realitat i el món de l'altra. D'aquesta manera es facilita l'obertura per a l'escolta i l'enriquiment mutu. No es tracta de perdre els trets d'identitat pròpia i cultural, sinó d'incorporar elements a la cultura nacional o receptora. La interculturalitat suposa entendre la cultura com un element dinàmic de la societat i es centra en el contacte i la interacció, en la mútua influència i en el mestissatge.

MULTICULTURALITAT: Suposa l'existència de diverses cultures en una nació o entorn geogràfic. Significa que es constata l'existència de diferents cultures en un mateix espai, sense que es relacionin entre elles; és a dir, les cultures cohabiten però no influeixen unes en les altres. La societat acollidora sol establir jerarquies i col·loca als altres grups en inferioritat de condicions; això pot dur a l'aparició de conflictes, estereotips, prejudicis... que dificulten la convivència social, sempre en detriment dels més dèbils.

SEGREGACIÓ: Aquesta situació es dona quan el contacte amb la societat receptora és mínim i es manté una forta relació amb la cultura d'origen.

ELS/LES JOVES AMB EXPERIÈNCIES FAMILIARS D'IMMIGRACIÓ: SÓN IMMIGRANTS?

Fills i filles descendents de la immigració versus la segona generació

El terme *segona generació*, provinent de la literatura anglosaxona, ha estat deixat de banda per les recerques més actuals per la seva connotació discriminatòria. Massot (2003) ressalta l'ambigüïtat d'aquest concepte ja que ha estat utilitzat per a referir-se a persones en situacions ben diferenciades: inclou les persones nascudes al nostre país i a d'altres països, i les persones immigrants internes que han arribat al nostre país durant la primera infància o als 14 anys.

Els fills i filles descendents de la immigració es distingeixen clarament dels seus progenitors:

- Parlen l'idioma del país o la comunitat d'acollida ja que hi han estat escolaritzats.
- Coneixen a la perfecció la societat local i el seu funcionament.

Però des de la seva infància han rebut el missatge que són diferents i a la vegada la pressió familiar per mantenir-se fidels a la tradició cultural familiar. Aquesta situació pot provocar un sentiment d'estar "foradintre" o bé de "no ser d'aquí ni d'allà"; "d'estar en trànsit", de no pertànyer ni a la cultura d'origen ni ser un membre legítim de la societat d'acollida (Massot, 2003; Generalitat de Catalunya, 2014).

El terme *segona generació* genera controvèrsia. Així, per a Michel Laronde aquest concepte té un contingut inadmissible a nivell moral i polític ja que pot provocar l'exclusió i la marginació. Per a l'autor aquest jovent no és immigrant per la simple raó que la majoria mai ha immigrat. Se'ls atribueix aquest estatus mitjançant la immigració dels seus progenitors i se'ls identifica amb una història que constitueix una herència i que no és l'únic element que configura la seva identitat. Immigrar implica anar cap a un país per a establir-s'hi de forma temporal o definitiva, per la qual cosa no hi ha immigració més enllà de la *primera generació*.

A Espanya, la denominació de *joventut immigrant* o *joves immigrants* constitueix un etiquetatge periodístic que fa referència a un grup molt heterogeni. Abraça la població estrangera jove resident a Espanya i la que compta amb la nacionalitat espanyola o la doble nacionalitat perquè és fill i filles de persones estrangeres.

Dolores Juliano refusa el terme *immigrant* per als infants nouvinguts. La raó principal és el fet que no són aquests infants els qui han decidit viure en un lloc diferent al d'origen, sinó els seus familiars i, a més, per edat no són encara portadors de la cultura d'origen.

LA CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT: EL PROCÉS D'ACULTURACIÓ

El procés d'aculturació i de construcció de la identitat dels joves amb experiències familiars d'immigració es veu afectat pel procés migratori i, per tant, presenta certes particularitats. Així, el desenvolupament de la identitat, que ja és per si mateixa una tasca complexa per a tots els adolescents, es torna encara més complex en el cas del jovent que és fill/a de persones immigrants. Aquest jovent neda entre dues aigües i ha de valorar estils de vida i referents culturals diferenciats i, en algunes ocasions, oposats.

La tensió entre "aquí - allà" i les percepcions de les diferències culturals, visualitzades a través de la família, formen un tret peculiar en el procés de construcció de la identitat, fet que provoca una major complexitat en la tasca de l'autoidentificació.

La família constitueix el reclam d'allà, reafirma els valors tradicionals de la cultura d'origen i els transmet intentant protegir-los. D'altra banda, el grup d'iguals es configura com el reclam d'aquí. Així, el jovent es pot sentir atrapat entre dues cultures, la qual cosa pot provocar un estrès aculturador que es suma al ja existent durant el procés evolutiu i maduratiu de l'adolescència.

EL CONFLICTE IDENTITARI

En la recerca de la seva identitat, l'adolescent pot estar sotmès a tensions originades per la disjuntiva entre mantenir-se fidel al seu origen o bé adaptar-se a la societat d'acollida.

Durant aquest procés alguns pares i mares poden sentir el temor que els seus descendents es desvinculin de la cultura d'origen. La gran part dels progenitors desitgen que els seus fills i filles mantinguin els trets de la cultura d'origen: la llengua, les pràctiques religioses i els costums. I és per aquesta raó que intenten transmetre aquests trets a la seva descendència des de la infantesa, així com també la importància de complir les pràctiques pròpies de la cultura d'origen.

D'altra banda, els infants aprenen dels seus iguals els codis i trets de la cultura d'acollida que no lis poden transmetre els seus progenitors. La xarxa social esdevé un dels referents més importants i mitjançant aquesta xarxa els infants aprenen la llengua, els comportaments d'interacció, les normes i els valors de la societat on viuen.

Entre dos mons... entre dues cultures

Alguns dels valors de socialització del jovent poden xocar amb els de les seves famílies. D'una banda, necessiten d'aquests valors i pautes per a poder-se moure dins la societat occidental; de l'altra, es poden trobar pressionats per les seves famílies perquè no els acceptin i es mantinguin fidels als valors de la seva cultura d'origen. No es volen sentir estranys ni en la cultura d'origen ni en la cultura occidental, i així decantar-se per un o altre sistema de referència pot suposar quedar exclòs en el context familiar o bé en el context social i el grup d'iguals.

EL CONFLICTE INTERGENERACIONAL

Si bé l'adolescència de per si és un procés complex en el que pot aparèixer un conflicte generacional, aquest es pot agreujar si els progenitors intenten imposar els valors de la cultura d'origen ja que pot crear un clima de desconfiança a nivell familiar i generar inseguretat en la configuració del procés d'aculturació.

Quan els valors culturals entren en contradicció

La persistència dels rols tradicionals de gènere:

Trobam cultures on encara es troba una prevalença dels rols tradicionals de gènere, fet que pot provocar un conflicte amb els valors igualitaris que són promoguts des de les societats considerades com a formalment igualitàries.

Entre l'individualisme i la família:

En les societats occidentals les transicions a la vida adulta del jovent es veuen influenciades pel procés d'individualització. El debilitament dels agents de socialització tradicionals (sistema educatiu, família, ...) i una societat caracteritzada pel consumisme extrem han tingut com a conseqüència l'augment de la responsabilitat i l'autonomia del jovent en les decisions a prendre en el seu procés de transició. Les decisions individuals són una característica fonamental d'aquest procés, per tant, en aquelles identitats culturals on la família segueix sent un eix fonamental al voltant de la qual giren totes les decisions familiars, es pot produir un xoc entre el que el/la jove vol fer i el que la família desitja que faci.

ELS DIFERENTS MODELS D'ACULTURACIÓ

Inés Massot Lafon (2003) mitjançant la seva investigació sobre el desenvolupament de la identitat etnicocultural de fills i filles de persones immigrades llatinoamericanes (Argentina i Uruguai) conclou amb la categorització de cinc modalitats de pertinença:

El model de mimetització

El jovent que s'identifica amb aquest model manifesta un no-reconeixement o un rebuig cap a la seva cultura d'origen, com a estratègia per assegurar la seva integració a la cultura majoritària. Parteixen de la premissa que viuen aquí i per tant la seva referència cultural és aquesta. El no-reconeixement de la seva cultura d'origen va lligat a experiències negatives viscudes per ells o les seves famílies o bé és una forma de defensa enfront la discriminació. Encara que coneixen i manegen les habilitats i competències necessàries per moure's entre ambdues cultures, les utilitzen en funció del context on es troben. A l'escola o amb els iguals actuen d'acord amb els codis de la societat d'acollida; a casa, amb la seva família, recobren els costums i els codis propis del país d'origen; és a dir, posseeixen una gran habilitat per a mimetitzar-se. Aquesta necessitat de modificar la seva conducta per adequar-se als valors, als costums i a les formes organitzatives de la societat receptora succeeix perquè en el fons consideren aquesta cultura superior i immutable.

El model de confusió

En aquest cas, el jovent no té clar ni definit el sentit de pertinença. La seva situació és confusa, reconeixen tenir elements d'ambdues cultures però no veuen la possibilitat de pertànyer a ambdues. Se senten pressionats per a identificar-se amb una sola cultura. La seva experiència de vida s'ha desenvolupat a la societat acollidora i, per tant, manegen amb més facilitat aquests codis, la relació amb la cultura d'origen és, en la majoria dels casos, només fruit del procés d'aculturació.

Aquesta indefinició és una forma de no defraudar o traïr cap dels seus grups de referència (familiar i social). El jovent denomina aquesta etapa "d'embolic mental". Han desenvolupat competències per a desenvolupar-se en ambdues cultures però moltes vegades dubten sobre els comportaments adequats o inadequats d'acord amb el context on es troben. Per a defensar els seus sentiments ambigus solen ser igual de crítics o defensors d'ambdues cultures.

El model d'evasió imaginària

El jovent que s'identifica amb aquest model passa per dificultats personals temporals, per la qual cosa es planteja que l'única solució és fugir del lloc on es troba. S'inicia una idealització sobre la cultura d'origen i, en alguns casos, afirmen que si fossin allà tot hauria estat diferent. Imaginen que fugint tot s'arreglaria de forma màgica, recorden que en el seu país d'origen comptaven amb una família extensa que els ajudaria i a la qual sempre han desitjat tenir a prop. Generalment, només coneixen la cultura d'origen mitjançant els relats familiars, però els tenen prou idealitzats com per a suposar que aquella societat hauria actuat amb ells de forma diferent. En algunes coses es pot arribar a manifestar una actitud de fort refús cap a la societat d'acollida, ja que a pesar de conèixer els seus codis culturals no els manegen habitualment, com una demostració de refús.

El model de doble pertinença

El jovent que s'identifica amb aquest model té un clar sentiment de pertinença als dos llocs. Demostren competències i habilitats per a participar tant en el seu propi grup ètnic com en el majoritari. Impulsats per un desig de comprensió i integració, han desenvolupat competències que els permeten un funcionament efectiu en ambdues cultures. Les competències desenvolupades

són biculturals i estan vinculades a components tant externs com interns. No estan tancats a cap grup, mantenen amistat amb jovent d'aquí però a la vegada estan oberts a establir relacions amb jovent d'altres cultures.

La identificació amb la societat d'acollida es vincula al fet d'haver viscut majoritàriament aquí. La identificació amb la societat d'origen l'associen, d'una banda, al lloc de naixement d'ells o dels seus pares i, de l'altra, a factors afectius com la presència allà de la major part dels seus familiars i la història familiar.

El model de múltiple pertinença

Existeix un reconeixement de pertinença més ampli que a l'anterior model: la seva identitat ètnicocultural és fruit de "tots" els llocs on han viscut. Aquest model descriu la fita idealitzada d'una identitat per a la ciutadania. L'individu és capaç de funcionar adequadament a diversos ambients socioculturals, comprendre, apreciar i compartir els valors, símbols i institucions de diverses cultures. Mostren tant un compromís amb el seu grup ètnic com una gran empatia i preocupació pels altres grups. El jovent construeix la seva identitat a partir de múltiples pertinences. Les competències desenvolupades són pluriculturals i estan vinculades tant a components interns com externs. Naturalment, no totes les pertinences tenen la mateixa importància en el mateix moment, però cap és insignificant ja que totes són elements constitutius de la seva identitat. La identificació amb els diferents llocs es relaciona no tan sols a través de les seves vivències personals sinó també de les familiars, per la qual cosa la història familiar cobra molta d'importància. No reneguen de cap lloc on han viscut perquè tots els han proporcionat experiències que constitueixen la seva actual identitat.

Com a resum, podríem afirmar que segons sigui el sentiment de pertinença que desenvolupa la persona (més o menys apropiat a la cultura d'origen o a la cultura de la societat d'acollida) es configuren diferents models d'identificació cultural: assimilació, segregació o adaptació positiva:

RECOMANACIONS PER A UN PROCÉS D'ADAPTACIÓ EN POSITIU

Donar suport al jovent durant el procés d'aculturació

Implica la flexibilitat dels pares i mares en la transmissió de la cultura d'origen, partint de la idea que cap cultura és millor que l'altra i sent oberts al diàleg. Escoltar els fills i filles i considerar els seus punts de vista donant validesa i importància a la cultura del país de pertinença és un gran suport perquè el jovent superi el seu procés d'adaptació i aculturació en condicions òptimes.

També implica que la societat receptora respecti la identitat cultural del jovent que descendeix de persones immigrades i accepti la diferència com un valor i una forma d'enriquir els valors de la seva societat i treballar per a l'assoliment d'una societat cada cop més plural i igualitària.

Educar en valors biculturals

Els pares i mares han d'evitar la imposició de la cultura d'origen i la negació de la cultura d'acollida, de forma que permeti al jovent desenvolupar la capacitat bàsica necessària per a poder optar pel camí correcte, orientant-los a recollir el millor d'ambdues cultures.

L'escola ha de posar en pràctica l'educació intercultural. Educar per a la convivència i l'aprenentatge intercultural basant-se en l'acceptació i el coneixement de la diversitat cultural.

La societat d'acollida ha d'entendre i valorar i acceptar les diferències culturals, i veure la diversitat cultural com un element enriquidor.

Referències

- Aparicio, R. i Tornos, A. (2006). *Un estudio sobre hijos de inmigrantes que se hacen adultos. Marroquíes, Dominicanos, Peruanos*. Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Documentos del Observatorio Permanente ALR/B-3011/94.04-2259(9) de las Migraciones.
- AA.VV. (2008). *La política de lo diverso. ¿Producción, reconocimiento o apropiación de lo intercultural?*. Llibre de ponències del I Training Seminar del Fòrum de Joves Investigadors en Dinàmiques Interculturals. CIDOB, 2007.
- Barquín, A. (2007). *¿De dónde son los hijos de los inmigrantes? La construcción de la identidad y la escuela*. Educar, 44, 81-96.
- Bendjellit, S. (1997). *L'identité et les problèmes d'intégration chez le jeune issu de l'immigration maghrébine. Anne : 1996-1997*. Rapport de recherche bibliographique. ENSSIB.
- Casas, M. (2003). *També catalans: fills i filles de famílies immigrades*. Finestra Oberta, 38. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Castel, R. (1997). *La metamorfosis de la cuestión social. Una crónica del salariado*. Buenos Aires: Paidós.
- Castellà, J. (2003). Estudios Actuales sobre Aculturación en Latinos: Revisión y Nuevas Perspectivas. *Revista Interamericana de Psicología*, 37 (2), 341-364.
- Esteve, J.M.; Ruiz, C. i Rascón, T. (2008). La construcción de la identidad en los hijos de inmigrantes marroquíes. *Revista Española de Pedagogía*, 241, 489-508.
- FAMP (2007) *Estrategias para la integración de la segunda generación en Andalucía*. Sevilla: Junta de Andalucía.
- García Borrego, I. (2003). Los hijos de inmigrantes como tema sociológico: La cuestión de la segunda generación. *Anduli (Revista andaluza de servicios sociales)*, 3, 27-46.

- Generalitat de Catalunya (2014). *Recerca i immigració VI*. Col·lecció Ciutadania i Immigració, 10. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- González, B. (coord.). (2008). *Problemática de las adolescentes hijas inmigrantes en España*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Juliano, D. (2001). Las hijas e hijos de Inmigrantes. *Cuadernos de Pedagogía*, 224.
- Laronde, M. (1993). *Autour du roman beur: Immigration et Identité*. Paris: Éditions l'Harmattan.
- Massot, I. (2001). Tesis doctoral: "Vivir entre dos culturas". Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Massot, M. I. (2003). Els joves que viuen entre cultures: un nou repte educatiu. *Temps d'Educació*, 27, 85-101.
- Massot, M.I. (2005). *Hijos e hijas de inmigrantes: la mal llamada segunda generación*. Ábaco: Revista de cultura y ciencias sociales, 43, 67-78.
- Moreno, P. (2002). Reflexiones en torno a la segunda generación de inmigrantes y la construcción de la identidad. *OFRIM suplementos*, 10, 9-30.
- Solé, C.; Alcalde, R. ; Sordé, T. i Petroff, A. (2013). *Hijos e hijas de inmigrantes: gestión de la interculturalidad para la cohesión social*. Comunicació presentada al XI Congrés Espanyol de Sociologia.
- Palou, Berta (2010). *La integración de la juventud de origen magrebí en Cataluña*. Tesi doctoral.
- Paugam, S. (2000). *Le salarié de la précarité*. Paris: PUF, Col. Le Lien Social.
- Tanner, J. L., i Arnett, J. J. (2009). The emergence of "emerging adulthood": The new life stage between adolescence and young adulthood, A. A. Furlong (Ed.), *Handbook of Youth and Young Adulthood*. London, UK: Routledge.
- Terrén, E. (2007). Adolescencia, Inmigración e Identidad. A A.M. López y L.Cachón (coords.). *Juventud e Inmigración. Desafíos para la participación y para la integración*. (pàg. 186-203). Tenerife: Dirección General de Juventud, Gobierno de Canarias.
- Vaillant, E. (1998). Portugal descubre la inmigración. *Immigración y Refugio*, 14, 81-90.
- Zarza, M. J. i Sobrino, M.I. (2007). Estrés de adaptación sociocultural en inmigrantes latinoamericanos residentes en Estados Unidos vs. España: Una revisión bibliográfica. *Anales de Psicología*, vol. 23, 1, 72-84.

Recursos audiovisuales

Curtmetratge sobre l'ús del Hiyab:

<https://www.youtube.com/watch?v=1pJM6PatinI>

Documental sobre identitats transnacionals:

<https://www.youtube.com/watch?v=dQH7mN1Kfc8>

Projecte fotogràfic "Segundas generaciones en Madrid". Document accessible a:

<http://www.geaphotowords.com/blog/segundas-generaciones-en-madrid/>

Dinàmiques

FITXA DINÀMICA 1: Diàlegs i testimonis (ESO, adults, professionals)

OBJECTIUS:

1. Reflexionar sobre com afronten els joves amb experiències familiars d'immigració el procés de construcció de la seva identitat.
2. Conèixer les percepcions de pares i professorat sobre la identitat dels infants fills i filles de persones immigrades.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT

Entre tots es realitza un debat sobre les opinions (pares, fills i professorat) pel que fa a la temàtica de la identitat mitjançant testimonis i diàlegs reals.

Com s'identifiquen els fills i filles de persones immigrants?

Nicolás Gabriel –estudiant de So de 19 anys– és fill de mare dominicana i pare argentí:

“Quan era petit al col·legi em deien ‘ves-te'n al teu país' i jo me'n reia: ja era al meu país. Probablement som molt més espanyol que qualsevol dels que m'ho deia.”

Nessrim El Hachlaf Bensaid, de 26 anys, va néixer al Marroc i viu a Espanya des dels 4 anys.

“A molts no els encaixa, però si: som àrab, musulmana i espanyola. Tan espanyola o més que qualsevol altre. Quan algú em diu que no som espanyola d'arrel perquè som àrab i musulmana callo. Per la meva professió i la meva vida forma més part de la vida espanyola que les persones que m'ho diuen, però jo no discuteixo d'aquestes coses. És un tema que preocupa més a la gent que a mi. Jo no estic pensant tot el temps si som una cosa o una altra. Som na Nessrim... i punt.”

Susana Yen Sun, de 16 anys, nascuda a Madrid, de pares xinesos.

“Si dic que som xinesa mentesc; si dic que som espanyola, també. Som les dues coses, estic al mig i n'estic molt orgullosa”.

Conclusió: aquest jovent se sent de nacionalitat espanyola.

Què opinen els pares immigrants sobre la identitat dels seus fills i filles?

1-Conversa entre dues mares sobre els seus fills de sis anys que van a la mateixa classe en una escola de Vitòria:

FADUA: Aquest matí li he explicat a en Yahia que ell és marroquí, ho ha de començar a saber.

MARTA: Com marroquí?

FADUA: Clar, marroquí...

MARTA: Però només marroquí? No és també d'aquí com la meva filla?

FADUA: No t'entenc. Marroquí i espanyol? Les dues coses?

Conclusió: La família no impulsa les identitats múltiples.

2-Paraules d'una mare marroquina sobre el seu fill adolescent de 17 anys d'edat:

“El meu fill va malament, fuma i consumeix perquè va amb espanyols.”

3- Paraules d'una mare marroquina-àrab sobre el seu fill de 16 anys, amb discapacitat intel·lectual i conductes violentes a l'institut: “El meu fill no té res; el que passa és que el discriminen per ser marroquí.”

Conclusió: la família veu en la cultura d'acollida un perill per a la identitat dels seus fills i filles.

Què opina el professorat?

Conversa entre el professorat

ELENA: jo crec que els fills d'immigrants també han de participar a les festes de l'escola i de la ciutat.

SARA: hi estic d'acord. És indispensable que coneguin els costums de la societat on viuen.

AITOR: idò jo pens que no tenim dret a imposar-los desfilars amb la batucada o cantar pel carrer quan és Santa Àgueda. Ni que hagin d'anar vestits amb la roba tradicional del poble. No podem obligar-los a fer això.

Conclusió: professorat que fomenta la idea que els fills i filles de persones immigrants segueixen sent estrangers.

DURADA: 15 minuts.

MATERIAL: Text.

FITXA DINÀMICA 2: Vídeos (ESO, adults, professionals)

OBJECTIUS:

1. Donar a conèixer alguns aspectes de la realitat del jovent fills i filles de persones immigrants.
2. Promoure la reflexió sobre el concepte de tolerància i respecte a la diversitat.

PARTICIPANTS:

Tothom.

DESENVOLUPAMENT

Video 1. <https://www.youtube.com/watch?v=1pJM6Patinl>

- *Hijab*: curtmetratge de 8 minuts que parla de l'ús del vel per part de les alumnes d'origen musulmà que viuen a Espanya.

ACTIVITAT 1

Visionament del vídeo per a conduir cap a la reflexió sobre la temàtica del *hijab* tenint en consideració les següents preguntes:

- Es fa necessari prohibir l'ús del vel o de la quipà a l'escola?
- Si es prohibís el seu ús es convertiria en un signe d'intolerància enfront de la diversitat o conduiria a la fragmentació de la societat, la creació de guetos?
- De quina forma es podria crear una societat multicultural, plural i tolerant?

ACTIVITAT 2

Treballar amb diferents recursos audiovisuals expressant opinions, fent descripcions i formulant hipòtesis.

Visionament 1. ON SOM? (pràctica del discurs descriptiu)

■ 0-1'20"

L'alumnat ha de descriure la ciutat que apareix a la primera part (ambient, diferents grups ètnics) i tractar de situar-la geogràficament.

Visionament 2. "No me seas así mujer..." (Crear diàleg)

■ 1'20"- 1'41"

En parelles, l'alumnat ha de reconstruir el diàleg que condueix a la frase de la directora: "No me seas así mujer..."

Visionament 3. ¿QUÉ OCURRIRÁ DESPUÉS? (Formulació d'hipòtesis)

■ 1'41"- 4'22"

Després d'escoltar aquest fragment es demana a l'alumnat què creu que passarà després (es llevarà el vel?).

Visionament 4. ¿QUÉ PIENSAN?

■ 4' 22"- Final

L'alumnat ha d'elegir un dels personatges (Fátima, estudiant amb els cabells tapats, alumne amb gorra...) i adoptar el seu paper i expressar el que creu que pensa el personatge.

ACTIVITAT 3

L'alumnat rep una còpia de la transcripció dels diàlegs del vídeo i treballant en grups ha d'eliminar aquelles parts del diàleg que considera discriminatòries.

Video 2. <https://www.youtube.com/watch?v=dQH7mN1Kfc8>

- *Identitats transnacionals*: Documental de 12 minuts on es parla del que ocorre amb els i les joves fills de persones immigrants que tenen nacionalitats diferents de les més comunes a Espanya. Testimonis del jovent i les seves experiències.

- Els participants han de comentar el contingut del vídeo i reflexionar-hi.
- Poden contar experiències viscudes per ells o que coneguin i siguin semblants.

DURADA: 20 minuts.

MATERIAL: Vídeos (memòria USB).

FITXA DINÀMICA 3: Puc entrar? (ESO)

OBJECTIUS:

1. Reconèixer i identificar el fenomen de la discriminació, així com els diferents tipus i àmbits en què es manifesta.
2. Evidenciar el desig de merèixer consideració i interès.
3. Sentir l'alienació, l'aïllament, la soledat i la sensació d'estar exclòs del grup.

PARTICIPANTS:

Tothom

DESENVOLUPAMENT:

- 1r. S'explica al grup-classe el concepte de *minoria* i per què es denomina així un determinat col·lectiu.
- 2n. S'explica com es realitzarà l'activitat: un grup de persones formaran un cercle i es demana una persona voluntària perquè representi el paper "d'exclòs".
- 3r. Es nomenen persones observadores perquè recullin les reaccions tant del grup com de la persona "exclòs".
- 4t. Es realitza un debat sobre la situació viscuda i observada.

Instruccions al grup:

Abans de començar:

- En quines ocasions utilitzau la paraula *minoria*?
- Com la utilitzau referida a altres persones?
- Us pareix positiu o negatiu formar part d'una minoria? Per què?
- I formar part de la majoria, què us pareix?

Després de la pluja d'idees:

- Cinc o sis persones es col·loquen al centre de la sala, formant un cercle i entrellaçant els seus braços amb força.
  - Una persona actua com a voluntària per a ser "l'exclòs" i representa la minoria. Aquesta persona ha d'intentar entrar dins el cercle com sigui, mentre que el grup intenta que no ho aconsegueixi.
- La persona "exclòs" ha d'utilitzar tots els elements persuasius (diàleg, força...) per a fer-se un lloc dins el cercle i convertir-se en un membre més del grup majoritari.
- Es va repetint la dinàmica de forma que hi pugui participar tot l'alumnat.
  - S'inicia un debat en el qual intentarem que expressin el que han sentit en formar part del grup majoritari i en formar part del grup de les persones "exclòs".

Preguntes per a la reflexió

- Per què les persones immigrades estan més afectades per l'exclusió?
- Quins altres grups socials/culturals poden presentar exclusió i/o discriminació? Et consideres part d'algun grup minoritari?
- En quins àmbits poden ser exclòs les persones immigrades?
- Com es pot facilitar la convivència entre la societat majoritària i un grup minoritari?
- A qui li correspon fer la primera passa? Per què creus que es formen grups de pressió enfront de situacions de discriminació?

Durada: 30 minuts.

Material: Cap.